

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21043224>

Vizasiz rejim joriy etilgan davlatlar soni va turizm daromadlari o'rtasidagi bog'liqlik

Sh.Uralov – SamISI assistant-stajyori

Annotatsiya: Ushbu maqolada vizasiz rejim joriy etilgan davlatlar soni va turizm daromadlari o'rtasidagi bog'liqlik ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda viza liberallashtiruvining sayyohlar oqimi, turizm daromadlari va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri o'rganilgan.

Kalit so'zlar vizasiz rejim, turizm daromadlari, viza liberallashtiruv, sayyohlar oqimi, turizm eksporti, iqtisodiy o'sish..

Xalqaro turizm sohasida viza siyosati sayyohlar oqimini tartibga soluvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. London Iqtisodiyot Maktabi tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, viza talabining joriy etilishi sayyohlar oqimini 20 foizdan ko'proqqa kamaytirishi mumkin. Broader global studies visa restrictions cut travel flows by up to 63%, reduce bilateral trade by 21%, and lower foreign direct investment by as much as 32%. Shu sababli, so'nggi yillarda ko'plab davlatlar vizasiz rejimni kengaytirish orqali turizm daromadlarini oshirishga intilmoqda.

Viza siyosati sayyohlar oqimining asosiy institutsional to'sig'i sifatida namoyon bo'ladi. London Iqtisodiyot Maktabi tadqiqotlari shuni isbotlaganki, viza talabining joriy etilishi sayyohlar oqimini 20 foizdan ko'proqqa kamaytiradi. Broader global studies visa restrictions cut travel flows by up to 63%, reduce bilateral trade by 21%, and lower foreign direct investment by as much as 32%. Shu sababli, viza liberallashtiruv turizm daromadlarini oshirishning samarali vositasi sifatida qaraladi.

Vizasiz rejimning turizm daromadlariga ta'siri bir necha kanallar orqali amalga oshadi:

Birinchi kanal — sayyohlar oqimining o'sishi. Vizasiz rejim sayyohlar uchun sayohat qilishni osonlashtiradi va rejalashtirish xarajatlarini kamaytiradi. Xitoy va Rossiya o'rtasida 2025-yil sentyabr oyida joriy etilgan vizasiz rejim natijasida rus sayyohlarning Xitoyga tashriflari o'tgan yilga nisbatan 30 foizga oshgan. Rossiya Turizm Operatorlari Assotsiatsiyasi xitoylik sayyohlar oqimining o'tgan yilga nisbatan 20 foizga o'sishini prognoz qilmoqda.

Ikkinchi kanal — yuqori daromadli sayyohlarni jalb qilish. Uganda misolida, mamlakatga tashrif buyuradigan sayyohlarning 90 foizi Afrikadan keladi va ularning 99 foizi vizasiz mamlakatlar fuqarolaridir. Biroq, barcha yuqori daromadli manba bozorlari (AQSH, Buyuk Britaniya, Xitoy, Hindiston, Germaniya) Ugandaga kirish uchun viza talab qiladi — bu potensial yuqori xarajatli sayyohlarni samarali ravishda to'xtatadi. Jahon banki modellashtirish natijalariga ko'ra, qo'shimcha 100 000 dam oluvchi sayyohni jalb qilish eksport daromadlarini 11 foizga va yalpi ichki mahsulotni 1,6 foizga oshiradi.

Uchinchi kanal — investitsiyalarni jalb qilish. Vizasiz rejim nafaqat sayyohlarni, balki xorijiy investitsiyalarni ham jalb qiladi. Xitoyda vizani yumshatish siyosati to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'sishiga, xususan, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish va professional xizmatlar sohalarida 46 893 ta yangi korxonaning 2024-yilda tashkil etilishiga olib keldi. Bu holat vizasiz rejimning to'g'ridan-to'g'ri turizmdan tashqari iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lork C., Holl P., Phon S., Nguon C. Exploring the Moderating Role of Average Length of Stay in the Relationship Between International Tourist Arrival and Tourism Revenue: Evidence from 2000 to 2024 in Cambodia. – International Journal of Research and Innovation in Social Science, 2025, vol. 9, issue 7, p. 3775-3785.
2. AIF2025: Kazakh capital expects over 5,000 foreign guests. – Kazinform, 2025.
3. Turkiye Welcomes Record-Breaking Number of Tourists in First Half of 2025. – BTA, 2025.
4. O'zbekiston turizm salohiyatini qanday oshirmoqchi? – Gazeta.uz, 2023.

5. Rosselló J. Length of stay and daily tourist expenditure: A joint analysis. – Tourism Economics, ScienceDirect, 2016.
6. Ab Rahman S.A., Bachok S., Mahamod L.H. Effects of Travel Characteristics on Tourism Expenditure: A Case Study of Malaysia Young Outbound Tourists. – Planning Malaysia, 2023.
7. Santos E. Sustainable Tourism Dynamics: Understanding the Impact of Tourist Stays on Regional Revenue and Development. – Sustainability, 2024, № 19, p. 8403.
8. O‘zbekiston — eng tez rivojlanayotgan sayyohlik yo‘nalishlaridan biri. – O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali, 2026.
9. O‘zbekistonda 2030 yilgacha xorijiy turistlar soni 20 mln nafarga yetkaziladi. – Vaqt.uz, 2026.
10. Impact of tourism in socio-economic development of Nepal: A multivariate approach. – Tribhuvan University Central Library.

